

מתווה עקרונות להתאמת הדרכה במוזיאון/ מרכז מבקרים לתלמידים עם צרכים מיוחדים

מסמך זה נכתב עבור צוותים חינוכיים במסגרות החינוך השונות ומציע עקרונות והמלצות לתכנון סיור מותאם (פנים אל פנים ו/או מקוון) במוזיאון/ במרכז מבקרים בהתייחס למגוון המאפיינים של אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים.

המסמך נכתב בהתבסס על עקרונות ההוראה בחינוך המיוחד כפי שהם מופיעים [בתל"ם](#) [בחנ"מ](#) - מדריך לתכנון למידה משמעותית והוראה איכותית לתלמידים עם צרכים מיוחדים, וכן על פי האמור [בתקנות לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות בפרק העוסק בנגישות לתערוכות ולמרכזי מבקרים](#).

נקודת המוצא בבחירת המוזיאון/ מרכז המבקרים בו יסיירו תלמידים עם צרכים מיוחדים, כמו גם בשאר תחומי הלימוד, היא ההלימה לתוכנית הלימודים במערכת החינוך ולהנחיות משרד החינוך בנושא. הרציונל, העקרונות הפדגוגיים, התכנים והפעילויות המוצעות בכל אחת מחטיבות הגיל בתכניות הלימודים, יותאמו להוראה לתלמידים עם צרכים מיוחדים, תוך התייחסות לרמת התפקוד של התלמידים ולגילם הכרונולוגי.

בכדי שהלמידה והחוויה מהסיור תהיה מיטבית ומשמעותית עבור התלמידים, באחריות הצוות החינוכי לקיים שיח מקדים ותאום ציפיות עם הגורם האחראי מטעם צוות המוזיאון / מרכז המבקרים. בנוסף, על הצוות החינוכי לדאוג להכנה ראויה בהתאם להדגשים שעולים מתאום הציפיות עם צוות המוזיאון/ מרכז המבקרים.

במקרים בהם נדרש שינוי של תכנית הסיור ביחס לתכנית לשכבת הגיל בחינוך הרגיל, ניתן להיעזר בהמלצות ובשאלות המנחות בטבלה שלהלן.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

עקרונות פדגוגיים להתאמת סיוורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים במוזיאון/ במרכז
 מבקרים

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המוזיאון/ מרכז המבקרים והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיוורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
<ul style="list-style-type: none"> - האם נעשה שימוש במתודות/ עזרים ואמצעי המחשה התואמים את הגיל הכרונולוגי? - האם יש הלימה בין תכני הסיור לתכנית הלימודים? 	<ul style="list-style-type: none"> - יישום בהתאם למוצע בתכנית הסיורים הרגילה לגילאים השונים, תוך התאמה לרמת התפקוד של התלמידים, ובמידת הצורך תוך שימוש בעקרונות/ תכנים המוצעים לשכבות גיל אחרות. - התאמת סיפורים/סרטים/ מוצגים או אמצעי המחשה מכבדי גיל ומותאמים לרמת ההבנה של התלמידים. 	<ul style="list-style-type: none"> - התייחסות לגיל כרונולוגי
<ul style="list-style-type: none"> - מהם התכנים ותתי הנושאים שהסיור כולל? 	<ul style="list-style-type: none"> - מידת החשיפה תותאם לרמת התפקוד של הלומדים ולגילם הכרונולוגי ותתבסס על הכרת אופי המוגבלות ורמת התפקוד. 	<ul style="list-style-type: none"> - מידת החשיפה לנושא בגילאים השונים
<ul style="list-style-type: none"> - האם התכנים מציפים קשיים מסוימים? מהם? - אלו מצבים יכולים ליצור חוסר נוחות אצל התלמידים? - האם מבנה הסיור המוצע עלול להוביל למצבים מאתגרים (הן מבחינת התוכן והן מהבחינה הטכנית) עליהם יש לתת את הדעת מראש? - האם קיים בסיור אלמנט כל שהוא שעלול ליצור קושי אצל התלמידים וכדאי להיות מודעים אליו מראש? 	<ul style="list-style-type: none"> - הדגשת היבטים חיוביים העולים מהתכנים, כגון: תקווה ואופטימיות, עזרה הדדית, יצירה ויצירתיות. - שילוב של פעילויות יצירה – לביטוי תחושות ורגשות שעולים בעקבות התכנים. - בחירת תכנים אשר על פי שיקול הצוות החינוכי התלמידים מסוגלים להתמודד עמם. - הימנעות מ"המחשת יתר" של אירועים ומצבים ומשימוש בתמונות/ סרטים קשים לצפייה. - בזמן הסיור - יידוע והכנה לקראת הפעילות הצפויה ("כעת נכנס לחדר חשוך"). - תיווך מעברים בין חללים שונים 	<ul style="list-style-type: none"> - התמודדות עם תכנים ו/ או מצבים היכולים לערער את תחושת הביטחון והוודאות

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המוזיאון/ מרכז המבקרים והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
	ובין הפעילויות במהלך הסיור.	
<ul style="list-style-type: none"> - מהם התכנים העיקריים בהם עוסק הסיור? - במידת הצורך, האם ניתן לצמצם חלק מהתכנים ולהרחיב אחרים? - האם קיימות חלופות? - מהם הנושאים בהם ניתן להעמיק ולפרט ומהם הנושאים אליהם כדאי להתייחס באופן תמציתי? 	<ul style="list-style-type: none"> - בחירת תכני הסיור בזיקה לתכנית הסיורים הרגילה לבני הגיל – במידת הצורך: הפחתת תכנים או הוספת תכנים חלופיים. - התייחסות למידת ההעמקה/הפירוט בכל אחד מתכני הסיור. 	בחירת תכני הסיור
<ul style="list-style-type: none"> - האם קיים יסוד מארגן לסיור? - איזה ידע קודם דרוש לתלמידים אודות הנושא/ התערוכה? 	<ul style="list-style-type: none"> - ארגון תכני הסיור על פי יסודות מארגנים כגון: ציר כרונולוגי/ מעגלי שייכות (יחיד, חברה, קהילה)/ סיפור מסגרת וכדומה. - ארגון תכני הסיור תוך התמקדות בדמויות/ תקופות / אירועים / אומנים/ יצירות אומנות, תגליות מובילות ומשמעותיות. - שימוש במגוון סוגות להצגת הנושא (כגון: סיפור היסטורי, סיפור אישי, יומן, מכתב, ספר זיכרונות). 	ארגון תכני הסיור על פי יסוד מארגן
<ul style="list-style-type: none"> - מהי חלוקת הזמן בסיור? - האם קיים פרק זמן עבור הפסקה בין פעילויות לרבות טיפול אישי במידת הצורך? 	<ul style="list-style-type: none"> - בארגון הזמן יש להתייחס להיבטים הבאים: - קבלת הקבוצה/ התכנסות. - חלוקת הסיור ליחידות זמן מותאמות. - הקצאת זמן למעבר בין הפעילויות/ שלבי הסיור. - סיכום הסיור/הפעילות 	ארגון הזמן
<ul style="list-style-type: none"> - מהם התכנים שיש ללמד בכתה/ גן בהקשר לנושא המוצג? - האם יש עולמות תוכן הקשורים הן לעולם התלמידים והן לנושא 	<ul style="list-style-type: none"> - הדרכה רב תחומית תוך התייחסות למגוון תחומי הדעת/ תחומי תוכן הקשורים לסיור (אומנויות, טבע ומדעים, היסטוריה וכדומה). - קישור לאקטואליה ולחיי היומיום. - קישור לתכנים הרלוונטיים 	התייחסות למגוון תחומי תוכן הנכללים בסיור ויצירת זיקה לעולם התוכן של

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המוזיאון/ מרכז המבקרים והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
המוצג אליהם כדאי להתייחס?	הנלמדים בכתה/ בגן ולעולם התוכן האישי של התלמידים בתיאום עם הצוות החינוכי וכחלק מהכנת התלמידים לסיור.	התלמידים
- איזה ערכים מודגשים בתוכן הסיור?	- יצירת זיקה וקשר בין ערכים אוניברסליים לבין הערכים המגולמים בהדרכה וקישורם לחיי היום - יום של התלמידים.	חיבור להיבטים ערכיים
- מה מספר התלמידים היכולים להיות בקבוצה(מינימום- מקסימום)?	- הדרכה בקבוצות קטנות. - ליווי פרטני במידת הצורך לשם למידה מיטבית של התלמיד.	ארגון הלומדים
- מהם ערוצי התקשורת בהם עשה התלמידים שימוש בזמן הסיור? - האם קיימות חלופות עבור התלמידים להבעת ידע, מחשבות ורגשות?	- זימון אפשרויות לשיתוף התלמידים בפעילות, להצגת ידע ולהבעת רגשות ומחשבות במגוון ערוצים: בע"פ, בכתב, בכלים אמנותיים ועוד.	שיתוף התלמידים והבעת רגשות ומחשבות
- איזה מהנקודות הנ"ל נלקחות בחשבון בתכנון הסיור?	בניית פעילויות וחומרי הדרכה מונגשים עפ"י עקרונות פדגוגיים המותאמים להוראת תלמידים עם צרכים מיוחדים: - הטרם - למידה מקדימה של הנושא בכתה והכנה לקראת הסיור. - המחשת תהליך הלמידה – תיאור מהלך הביקור בהתייחס לזמנים, תכנים, פעילויות ומעברים. - הצגת תכנים מהמוחשי למופשט מוצג/חפץ, דגם, תצלום, מלל כתוב ודבור. - פירוק משימות , הוראות ושאלות לתתי-שלבים . - דרגות קושי שונות של משימות, הסברים ותכנים. - אמצעי המחשה - חפצים,	פעילויות וחומרי הוראה

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' חינוך מיוחד

שאלות מנחות לתאום ציפיות אל מול המוזיאון/ מרכז המבקרים והכנה מיטבית לקראת הסיור	המלצות פדגוגיות להתאמת סיורים לתלמידים עם צרכים מיוחדים	עקרונות פדגוגיים
	<p>תמונות/תצלומים, סמלי תקשורת תומכת וחליפית (תת"ח), סרטים, כלים אמנותיים. שימוש בתרשימי זרימה ומפות מושגים.</p> <ul style="list-style-type: none"> - עזרים טכנולוגיים וסביבות מתוקשבות. - למידה רב-חושית - זימון התנסות בחמשת החושים. - שימוש במגוון סביבות למידה ברחבי המוזיאון/מרכז המבקרים. - זימון אפשרויות בחירה במגוון מצבי למידה ופעילויות. - התאמת קצב הדיבור לקהל היעד. - פישוט לשוני - התאמת המידע כך שהתוכן יהיה ברור והמבנה הלשוני פשוט. המידע צריך להיות מועבר לפי רצף ברור ומסודר כגון סדר פעולות כרונולוגי או סיבה ותוצאה. במידת הצורך יש להשתמש במשפטים קצרים ופשוטים מבחינה תחבירית באוצר מילים יומיומי ושכיח, שימוש מועט במילים במשלב לשוני גבוה, ראשי תיבות, מילים משפות זרות, ניבים, מונחים מקצועיים. במידה ונעשה שימוש כזה יש להסביר ע"י הגדרה או הדגמה. שימוש בפעלים בצורת "הפעיל" לא "הסביל" (דני כתב את הספר במקום הספר נכתב על ידי דני). - הקראה מותאמת- הקראת סיפור או טקסט תוך תיווך להבנה ואוצר מילים במהלך ההקראה. - סמלול- ייצוג גרפי פשוט וברור של מידע. <p>למידע נוסף ולהרחבה, ניתן להיעזר בתל"מ בחנ"מ.</p>	

בסיוור המתרחש באופן מקוון / וירטואלי יש להתייחס לכל העקרונות הפדגוגיים הכתובים לעיל ובנוסף יש לתת את הדעת לסעיפים הבאים על מנת להעצים את חווית הלמידה מהסיוור:

- בתאום הציפיות עם צוות המוזיאון/ מרכז מבקרים כדאי להתייחס למספר היבטים, כגון:
 - כלים טכנולוגיים העומדים לרשות התלמידים
 - מידת ההכרות של התלמידים עם האפליקציות והתוכנות השונות המשמשות ללמידה מרחוק
 - הנגשה
- התארגנות מקדימה לצורך שימוש במגוון טכנולוגיות שהמדיום המקוון מזמן כגון:
 - הטענת מכשירי קצה
 - שימוש בציוד אישי נדרש (אוזניות, אייפד אישי וכו')
 - תמיכה טכנית זמינה במקרה הצורך
 - סביבת למידה מותאמת ותומכת (מסך, מקרן, חדר שניתן להחשיך וכו')
- מתן הזדמנות לשותפות אקטיבית של התלמידים, כגון:
 - שימוש בטכניקות הלקוחות מעולמות המשחק והתיאטרון
 - מודעות לזמן תגובה הלוקח בחשבון השהיה עקב השימוש בכלים טכנולוגיים
 - הערכות מוקדמת להתנסות בכיתה בזמן ההדגמה המקוונת
- גיבוש כללי שיח עם התלמידים כגון:
 - השתקת מיקרופון
 - שמירה על תור
 - שיח באמצעות סמלים גרפיים/ חזותיים
 - שיח באמצעות בועת דיבור צ'אט

למידע נוסף ולהרחבה ניתן להיעזר [בלמידה מקוונת לתלמידים עם צרכים מיוחדים](#), מרחב פדגוגי, משה"ח.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד